

DE TWEEDE RONDE VAN HET LUISTERGESPREK

Onderscheidend luisteren en delen

1. Luistergesprek- algemeen

De gebruikelijke vorm en methode van een uitwisseling in GCL is dat van het luistergesprek. Dat geldt voor het geheel van de vergadering, van begin tot einde. Het gaat dus over luisteren en spreken. Of preciezer, het gaat over luisteren, spreken, luisteren, spreken ... Dat biddend luisteren begint reeds thuis, bij het voorbereiden van de vergadering. Het gaat verder tijdens de drie rondes van het luistergesprek.

Er bestaan tal van andere vormen om als gelovigen met elkaar in gesprek te gaan. Een geloofsgesprek is zinvol. Een kritische boekbespreking kan boeiend en leerrijk zijn. Uit de verscheidenheid van interpretaties kunnen nieuwe inzichten groeien. De discussie kan je helpen je standpunt bij te sturen of aan te scherpen.

Onderscheiding

Het luistergesprek gaat echter in de eerste plaats niet over wat ik of een ander denk. Het gaat niet over ideeën, interpretaties, overtuigingen en al zeker niet over discussie daaromtrent. Ook al kan dat allemaal interessant, relevant en soms zelfs nodig zijn. Het luistergesprek gaat wel over het, op persoonlijke, individuele basis, luisteren naar Gods Geest, zoals die spreekt in jezelf en in de andere leden van de gemeenschap. Het gaat dus over onderscheiding. Onderscheiding, in de ignatiaanse traditie, vertrekt steeds van het luisteren naar de bewegingen in het biddende hart. Die bewegingen overkomen je. Die produceer je niet zelf. De bedoeling is om, doorheen de afwisseling van troost en troosteloosheid, van vreugde en droefheid, van gedrevenheid en leegte, Gods aanwezigheid in jouw persoonlijk leven meer op het spoor te komen. Het aandachtig luisteren, zowel naar jezelf als naar de anderen, is daarop gericht. Het luistergesprek is een ignatiaans pedagogisch instrument om dit mogelijk te maken en te bevorderen. Tijdens de uitwisseling dient dan ook alles wat die persoonlijke onderscheiding bevordert te worden versterkt. Alles wat haar bemoeilijkt of remt dient te worden vermeden.

Ervaring

Waarover gaat die onderscheiding in het luistergesprek. Je kan namelijk over heel uiteenlopende zaken onderscheiden. Zo kan je onderscheiden over geloofsinhouden: waar of niet waar, conform de kerkelijke leer of niet, ethisch verantwoord of niet. Je kan ook onderscheiden over de interpretatie van Bijbelteksten. Dat alles is zinvol en belangrijk. Alleen, daar gaat de onderscheiding in het GCL-luistergesprek niet over. Die gaat er veeleer over hoe God in de verschillende dimensies van jouw persoonlijk leven aan het werk is. Het gaat dus uiteindelijk steeds over een onderscheidende terugblik op je persoonlijke ervaring, en wel over de meest persoonlijke en intieme dimensie daarvan: je zielenleven. Het gaat over de wijze waarop God spreekt in je hart. Door je meer bewust te worden van Gods

aanwezigheid kan je je leven meer richten op zijn uitnodiging. Zo kan je dichter komen bij God en groeien als mens.

Het luistergesprek biedt je ook inzage in de kwetsbare intimiteit van de persoonlijke onderscheiding van de andere deelnemers. Het luisterend getuige mogen zijn van de onderscheidende zoektocht van de anderen kan de eigen onderscheiding opentrekken, verrijken, inspireren.

Gemeenschappelijke onderscheiding

Je kan ook gezamenlijk onderscheiden in groep (GEOS). De aandacht voor synodaliteit in de katholieke kerk is daar een toepassing van. Dat is eveneens een vorm van ignatiaanse onderscheiding. Ook daar is het luistergesprek een centraal instrument. Die GEOS vooronderstelt echter een gemeenschappelijk vraag waarop men samen een antwoord zoekt, in het belang van de gemeenschap. Dat is doorgaans niet het geval in het gewone functioneren van een GCL-gemeenschap. Daar staat de persoonlijke onderscheiding op de voorgrond. Het luisteren naar elkaar is er, net zoals in de GEOS, belangrijk. Het is bedoeld om elkeens persoonlijke onderscheiding te bevorderen en niet om samen tot een gemeenschappelijk antwoord te komen op een vooraf gestelde vraag die de gemeenschap aanbelangt.

2. Luistergesprek - de tweede ronde

Net zoals de eerste ronde, gaat de tweede ronde over onderscheiden. Het is dus van belang dat voor de tweede ronde de voorwaarden worden gecreëerd om te kunnen onderscheiden. De voorbereiding thuis van de eerste ronde gebeurt best met aandacht voor stilte en gebed. Het is goed dat dit ook kan voor de tweede ronde van het luistergesprek. Daarom is het wenselijk om voldoende tijd te nemen, na de eerste ronde, om de aantekeningen opnieuw door te nemen. Gedurende die tussentijd kan er worden onderscheiden wat/hoe geraakt heeft en kan je beslissen wat je gaat delen in de gemeenschap. Het is dan ook wenselijk om tussen de eerste en tweede ronde een korte stiltetijd in te bouwen.

Centraal deel

Deze tweede onderscheidingsronde duurt meestal minder lang dan de eerste. Toch is ze, in zekere zin, het centrale deel van het luistergesprek. Het is daarom belangrijk dat de groepsverantwoordelijke erover waakt dat er voldoende tijd is voor deze tweede ronde. Anders gezegd, dat de beschikbare tijd goed wordt verdeeld over de verschillende rondes. Zo wordt vermeden dat de tweede ronde enkel maar een annex zou zijn, een verplichte oefening waar eigenlijk niet meer echt de tijd en energie voor over is.

De persoonlijke onderscheiding over de voorbije thema, over de Bijbeltekst of nog iets anders is al thuis gebeurd. Tijdens de eerste ronde brengen de deelnemers als het ware enkel maar in wat ze thuis hebben voorbereid. De eigenlijke onderscheiding van het luistergesprek gebeurt in de tweede ronde. Het verrijkende, opentrekkende, verrassende, nieuwe vindt hier

plaats: hoe heb ik Gods Geest ervaren in het luisteren naar de inbreng van de anderen en wat doet dat met mijn eigen onderscheiding?

Innerlijke vrijheid

Het onderscheidend karakter van de tweede ronde vooronderstelt dat er tijdens de eerste ronde en in de stille tijd die daarop volgt, met voldoende innerlijke openheid wordt geluisterd. Dat je dus niet enkel luistert om bevestigd te worden in wat jijzelf al voelde of dacht. Maar dat je toelaat dat je verrast wordt, dat je aanvaardt dat je evidenties in vraag worden gesteld enz. Met andere woorden dat je echt luistert en daarbij voorkeursaandacht geeft aan waar je troost ervaart.

Aandacht voor stilte

Zoals in de eerste ronde wordt in de tweede ronde in stilte geluisterd. Je bent hier getuige van de intimiteit van de anderen. Dat doe je best op een schroomvolle of kuise wijze: respectvol, zonder te reageren, op welke wijze dan ook. Ook niet met instemmende geluidjes (zeer frequent nochtans) of met het knikken van het hoofd. Ook niet met gelaatsuitdrukkingen. De ander spreekt niet om jouw instemming te krijgen en nog minder om jouw afkeuring te krijgen. Akkoord of niet akkoord, daar gaat het niet over. Jouw eventuele instemming of eventuele afkeuring in deze is irrelevant en wellicht remmend of irriterend. Dit geldt zowel voor de spreker als voor de anderen die bewust proberen onderscheidend te luisteren. Je kan je sterk herkennen in wat een ander zegt. Het kan net zo goed zijn dat je onaangenaam verrast of ongelukkig wordt door wat je hoort. Laat dat dan gewoon zo zijn. Blijf met de grootste ontvankelijkheid luisteren zonder de ander bewust of onbewust te beïnvloeden. Een belangrijke onderscheidingsvraag hierbij is steeds: wat wil Gods Geest uitdrukken door wat die man of vrouw inbrengt – Cfr het positief a priori waartoe Ignatius uitnodigt bij het luisteren.

De inhoud van de tweede ronde: onderscheiding

Wat zeg je in de tweede ronde? Je deelt iets over je onderscheidend luisteren in de eerste ronde. Wat heeft me geraakt, hoe heeft het me geraakt? Eventueel ook waarom dit voor mij belangrijk is. Als dit ten minste ook van zekere betekenis en relevantie is voor de anderen.

Beperk je hierbij tot enkele punten – niet meer dan drie of vier. Het is niet nodig om alles te zeggen. Wat geldt voor de eerste ronde geldt net zo goed voor de tweede ronde. De aandachtsenergie van mensen is beperkt. Leg die enkele punten die je wil inbrengen vast tijdens de voorbereidingstijd tussen 1ste en 2de ronde, en houd je daaraan. Laat je, als jij aan het woord komt, daardoor leiden, en niet door wat anderen voor jou in de tweede ronde al of niet hebben gezegd. Heeft iemand vóór jou exact hetzelfde ingebracht als wat jij wilde zeggen, geen probleem. Dan horen we 2X hetzelfde. Blijkbaar gaat het hier over iets wat voor meerdere personen relevant is. Het is zinvol dit vast te stellen.

Wat je in de tweede ronde inbrengt hoeft niet origineel, subtiel, creatief, interessant of geleerd te zijn. Het is wat het is. Kome wat komt. Je hoeft je hersens niet te pijnigen om iets verrassend te “produceren”. Het mag eenvoudig en kort zijn. “Ik werd helemaal rustig van wat jij vertelde”. Het is wat het is en zo is het goed.

Het is ook niet de bedoeling dat je een synthese maakt van alles wat je hoorde in de eerste ronde. Het gaat ook niet over het zoeken van de grootste gemene deler. Het gaat evenmin over een min of meer objectieve evaluatie van de eerste ronde. De tweede ronde van het luistergesprek is ook niet het ogenblik om iets terug te geven aan elkeen met als bijzonder aandachtspunt om daarbij zeker niemand te vergeten. Het gaat over wat jou geraakt heeft, niet meer niet minder.

Geen inhaalronde

Het is niet de bedoeling dat in de tweede ronde “nieuw materiaal” wordt toegevoegd. Mogelijks denk je als jij aan de beurt bent aan iets dat je in de eerste ronde vergeten had in te brengen. Heel goed. Onthoud dat voor jezelf, schrijf het neer maar ga er niet op in tijdens de tweede ronde. Het is ook niet het ogenblik om nog even iets heel interessants te vermelden dat je werd ingegeven door wat iemand in de eerste ronde inbracht. Neen, de tweede ronde is een onderscheidende verdiepingsronde, enkel maar vertrekkend van wat in de eerste ronde aan bod kwam. Cfr G.O. nr. 2: “Niet het vele weten voldoet en verzadigt de ziel. Wel het innerlijk voelen en smaken.” Het is dezelfde logica als die van de herhaling in de G.O.: geen nieuwe tekst. Wel herkauwen, verfijnen, om erachter te komen wát je precies heeft geraakt.

Onderscheiding versus discussie

Voor de tweede ronde geldt dus wat geldt voor de eerste ronde. Het gaat over onderscheiden: wat heeft mij geraakt op het niveau van het hart? Het is niet de plaats om inhoudelijke statements te doen, om standpunt in te nemen in geloofsvraagstukken, om iets te zeggen over een controversiële Bijbelinterpretatie. Het is zeker ook niet het juiste moment om iemand op subtiële wijze een goede raad geven, in functie van wat die vertelde in de eerste ronde. Dit dient ten alle tijde vermeden te worden, zowel direct als indirect. Zowel in de eerste als in de tweede rond geldt dat je vanuit en in zekere zin voor jezelf spreekt. Neen, dit is niet ego-centrisch. Het is dus niet de bedoeling om de anderen te stichten, te steunen, terug op het juiste pad te helpen of wat dan ook. Hoe goed bedoeld ook, dat dreigt de onderscheidingskracht van het luistergesprek te verlammen, veeleer dan te versterken.

Daar zijn, naast andere, twee bijzondere redenen voor.

Veiligheid

Ten eerste, als je inhoudelijk ingaat op iets wat een ander zei, dan kan dit onveiligheid creëren. De ander deelt iets van zijn intimiteit en wenst normaliter niet dat daarop gereageerd wordt anders dan “dit heeft mij getroost” of “ik vond het zwaar, wat je vertelde”.

Als er inhoudelijke commentaar wordt gegeven, en zeker als op welke wijze dan ook de indruk wordt gewekt dat er wordt geoordeeld, dan kan dit de openheid en het vertrouwen van de eerste ronde verstikken. Als ik immers weet dat wat ik deel in de eerste ronde per definitie niet wordt be/veroordeeld dan zal ik me veel meer durven openen, me meer kwetsbaar durven opstellen. Ik voel me dan namelijk veilig, en ik weet dat ik me het kan veroorloven om mijn kwetsbaarheid delen met medemensen zonder dat ik, op welke wijze dan ook, in verlegenheid zal worden gebracht door welke reactie dan ook. Die veiligheid moet maximaal bewaakt worden.

Onvruchtbare spanningen

Ten tweede, als iemand inhoudelijke statements gaat doen (dus het onderscheidingsniveau verlaat) kan dat snel tot bijkomende onvruchtbare spanningen leiden. Stel iemand doet een inhoudelijke, oordelende uitspraak over een delicaat ethisch of politiek thema. Ik hoor dat. Ik ben het er niet mee eens. Ik ben er misschien zelfs door gekwetst of voel mij opstandig worden. De pedagogie van het luistergesprek verbiedt me echter om hierop in te gaan. De kans is groot dat ik me hierdoor gefrustreerd zal voelen en het als onrechtvaardig zal ervaren: de ander respecteert de regel niet, ik wel. Daardoor kan ik niet reageren terwijl ik dat spontaan eigenlijk wel zou willen. De uitkomst is dat ik dit als onrechtvaardig ervaar, me gekwetst voel zo niet aangevallen, zonder dat ik me mag verdedigen. Het zou kunnen dat er wel een gesprek hierrond op gang komt. De kans is dan groot dat dit snel tot een discussie verwordt, met argumenten voor en argumenten tegen, met winnaars en verliezers, en, gegarandeerd met frustratie bij de een of de ander. Dat is nu net niet de bedoeling van het luistergesprek. Het gaat hier niet over gelijk of ongelijk. Wel over groeien in het onderscheiden waar God mij persoonlijk toe uitnodigt, door het luisteren naar elkaar. In het luistergesprek zijn alleen maar winnaars!

Vragen stellen?

In de tweede rond bestaat de mogelijkheid om vragen te stellen. Die mogelijkheid is gebonden aan strikte voorwaarden. De bedoeling van die vragen is om zeker te zijn of je goed gehoord en begrepen hebt wat iemand inbracht. Het gaat hier veeleer over de bewegingen dan over de feiten zelf. Het kan dus beslist niet gaan over al of niet verborgen inhoudelijke statements of goede raad, nieuwsgierigheidsvragen of over het begin van een discussie. De vraag dient bovendien zo gesteld te worden dat de ander steeds de vrijheid heeft om al of niet te antwoorden op de vraag, zonder dat het liever niet antwoorden hoeft te leiden tot een vervelende spanning.

Begeleiding

Tot slot nog dit. Het respecteren van het luisterend want onderscheidend karakter van het luistergesprek, in elk van de drie rondes, is kwetsbaar. Er is geen tussenweg. Elke deelnemer dient de regels strikt na te leven. Het vertrouwen en de veiligheid kunnen snel verstoord worden. Hier ligt een bijzondere verantwoordelijkheid voor de begeleider. Het is wenselijk

om meteen in te grijpen als je merkt dat de spelregels van het onderscheidend luisteren niet worden gevolgd.

Nikolaas Sintobin sj

Webinar van de online vorming voor de Gemeenschap van Christelijk Leven

op zaterdag 30 mei 2026: <https://youtu.be/5Ty0LhmKqts?si=1yC8pu0AzmB9piOi>